

ράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐν τῇ πάλαι ποτὲ τῶν Βησῶν χώρα ¹⁾ ἐν γεωγραφικῷ βορείῳ πλάτει 42°, 9' καὶ 15'' καὶ ἐν ἀνατολικῷ μῆκει 24°, 23' καὶ 24'' τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Λονδίνου Greenwich, καὶ παραρρομένη ὑπὸ τοῦ ἀργυροδίνου καὶ πολυχέυμονος Ἑβρου (γὺν Μαρίτσα) ²⁾ ἀπέχει βορειοδυτικῶς τῆς μὲν Ἀδριανουπόλεως 112, τῆς δὲ Κωνσταντινουπόλεως 309 μίλια. Ἀνέκαθεν οὕσα κέντρον ἐμπορίας δημοτικῶν καὶ ἄλλων τῆς περὶ ἑαυτὴν χώρας φυσικῶν προϊόντων συνεκoinώνει καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὡς κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, ὄντος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος πλωτοῦ μέχρις αὐτῆς καὶ ἔτι πορρωτέρω πρὸς τὰς πηγὰς ἐκτὸς ἐν ἐκτάτῳ ἀνομβρίᾳ. Ἡ ἐν τῷ ποταμῷ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναυσίπλοια μαρτυρεῖται ³⁾ καὶ ἐκ τοῦ τύπου ἐνίων νομισμάτων τῆς πόλεως ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἐχόντων ὡς σύμβολον πλοῖον μετ' ἀνδρὸς ἢ πρῶραν πλοίου.

Ἡ ἐμπορικὴ ὁμῶς καὶ στρατηγικὴ τῆς Φιλιππουπόλεως σπουδαιότης ἀρχεταί κυρίως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ρωμαιοκρατίας, ὅποτε διήλθε παρ' αὐτῇ ἡ μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδὸς ἡ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἄγουσα πρὸς δυσμὰς ⁴⁾

¹⁾ Οἱ Βησοὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ φύλον τῶν Λατρῶν φέκουν ἐπὶ τῶν δειράδων τῆς Ροδόπης κατερχόμενοι μέχρι τῆς ἑνῆς τοῦ Ἑβρου κοιλιάδος· ὁμῶρουν δὲ αὐξηθέντες σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς δυσμὰς μὲν τοῖς Καίοις, τοῖς Ἀθαριάταις καὶ τοῖς Δορδάνοις, πρὸς βορρᾶν δὲ τοῖς Ὀδρυσαῖς καὶ πρὸς νότον τοῖς Σαπαίοις, παροιμιώδεις καταστάντες ἐπὶ ἀγριότητι. Ἡροδότου, VII, 111, Πολυβίου, XXIV, 6. Στράβωνος, VII 47, καὶ VII, 5, 12.

²⁾ Τὸ ὄνομα *Μαρίτσα* ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα παρὰ τῷ Γ. Ἀκροπολίτῃ, Χρονικὸν § 33, § 35 καὶ § 43. Οἱ Σλαῦοι ἐτυμολογοῦσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Moritsi ἢ Moravitsi, ὀνόματος Σλαβικῆς φυλῆς ἢ ἐκ τοῦ mar—mir=εἰρήνη, ἡρεμία. Πιθανώτερον δ' ὅμως ἡ γνώμη, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Θρακικοῦ ὀνόματος *Μάρισος* ἢ *Μάρις*, δι' οὗ ἐκάλουν οἱ Θράκες τοὺς ποταμούς· ἐνεκα τῆς λαμπηδόνος τῆς ὕδατιν ἐπιφανείας αὐτῶν, διότι τὸ θέμα *mar* σημαίνει *λάμπειν* (προβλ. μαρμαίρω μάρμαρος· μαρμαρυγή). Ἄλλοι δὲ ἐτυμολογοῦσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἰνδοευρωπαϊκοῦ θέματος *mar*=τέλμα, λίμνη, θάλασσα, ὅθεν τὸ ἑλληνικὸν *μέρω* (=ρέω), τὸ Λατινικὸν *mare* (=θάλασσα) τὸ Γαλλικὸν *marais* (=τέλμα), τὸ Ἀγγλικὸν *marsh* κτλ. καὶ ἐρμηνεύουσι διὰ τοῦ *ρεῖμα*, ποταμός.

³⁾ Ἴδε *Muschmow*, les monnaies antiques de Philippopolis. Annuaire de bibliothéque nationale à Plovdiv, ἔτ. 1924, Sophia.

⁴⁾ Περὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πολλάκις ποιοῦνται λόγον καὶ οἱ στρατιωτικοὶ αὐτῆς σταθμοὶ καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθῶσιν ἀκριβῶς. Ταύτην ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἡ ἀπὸ Βελιγραδίου νῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσα. (Ἴδε *Jirecek*, Von Belgrad nach Constantinopel, die Balkan pässe und Heerstrasse, σελ. 29 καὶ 91, Praga, ἔτ. 1877). Ἡ ὁδὸς διερχομένη παρ' αὐτῇ τῇ πόλει ἤπιετο τῶν νοτιοανατολικῶν αὐτῆς κρυσπέδων. Ταύτης ἰχνη ἀπεκαλύφθησαν ἐν ἔτει 1926 παρὰ τῇ πρὸς Στενήμαχον ἀγούσῃ ὁδῷ, τῇ καλουμένῃ νῦν τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ. Ἐκσκαπτομένου τοῦ ἐδάφους ἐν βάθει τεσσάρων περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς νῦν ἐπιφανείας αὐτοῦ εὐρέθησαν λίθιναι

διὰ τῆς μεταξὺ τῶν ὁρέων Αἵμου καὶ Ροδόπης διόδου τῶν Succī¹⁾ πρὸς τὴν πόλιν τῶν Σέρδων, τὴν *Ἀγρούσιαν Σερδικήν*²⁾ (νῦν Σόφιαν) καὶ πορρωτέρω πρὸς τὸ *Singidunum* (νῦν Βελιγράδιον) καὶ τὸ *Σίρμιον* (νῦν Μητροβίτσαν) καὶ κατέληγεν εἰς αὐτὴν ἢ ἀπὸ βορρᾶ ἐκ τῆς Οἴσκου παρὰ τῷ Ἰστρῷ ἄγουσα διὰ τοῦ Αἵμου εἰς τὴν Θράκην ἑτέρα ὁδός³⁾.

πλάκες ἀκατέρηστοι, ἱκανῶς μεγάλοι καὶ παχείαι, προσηρμοσμένοι ἀλλήλαις συνεχῶς, ἀποτελοῦσαι προφανῶς τὸ ὑπόστρωμα τῆς ὁδοῦ ἔνεκα τοῦ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἄλλοτε τελματώδους τοῦ ἐδάφους. Παρὰ τῷ χεῖλει δὲ τῆς ὁδοῦ κατὰ ἕν μέτρον ὑψηλότερα ἀνεσκάφη τάφος κτιστός διὰ λίθων, πλίνθων καὶ ἀσβέστου, ἐσκαπασμένος διὰ λιθίνων πλακῶν, πιθανῶς τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, δηλαδή τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος. Ἡ τοῦ τάφου διεύθυνσις ἦτο ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ὥπως τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ὑπάρχον μνημεῖον εἶναι ἐστραμμένον κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων συνήθειαν πρὸς τὴν ὁδόν, διευθυνομένην ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τάφου τοιχώματα ὁμαλισμένα καὶ κεκονιαμένα εἶχον τοιχογραφίας ζωηρὰς εἰκονίζουσας δύο γυναῖκας ἐν ἱματίῳ, ἕνα ἄνδρα ἐν τηβένῳ, ταινίας ἐκ στεφάνων καὶ τὸ χριστιανικὸν σύμβολον τὸν ἰχθῦν (ΙΧΘΥΣ=Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ). Καταστραφέντος τοῦ τάφου ἔνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγερευθείσης οἰκοδομίας μέρη τινὰ τῶν εἰκόνων μετὰ τῶν τοιχωμάτων ἀποσπασθέντα μετηνέχθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως. Ψωγράφος ὅμως τις, ὡς εἶδομεν, ἀντέγραψεν αὐτὰς ἐπὶ τύπου. Ἴδε καὶ *Peew A.* ἐν τῇ ἐφημερίδι Φιλιππουπόλεως *Jug* (=νότος), 26, X. 1926 «Νεωστὶ ἀποκαλυφθεὶς ἀρχαῖος τάφος ἐν Φιλιππουπόλει» (*Novootkrita antitschna grobitsa vif Plovdiv*).

¹⁾ Αὕτη καλεῖται καὶ *Succorum angustae* καὶ περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Μαρκελίνου (XXI.10,8). Σήμερον καλεῖται *Σιδηρὰ πύλη*, τοπογραφικῶς *Λεμίο*—καπὸν καὶ βουλγαριστὶ *Тројан* ἢ *Трајанов пълъ*. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐκαλεῖτο *Βασιλικὴ κλισούρα* καὶ σιενωποὶ καὶ *τὴμνη* τοῦ Αἵμου. κατὰ δὲ τὰς σταυροφορίας *claustra* ἢ *portae Santi Vassilii*. (Ἴδε, *Jirecek*, Αὐτόθι, σελ. 31).

²⁾ Ἡ πόλις ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ *Ulpia* πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ὑπὸ τοῦ Λύρηλιανοῦ ἰδρυθείσης ἐπαρχίας Νέας Δακίας. Βραδύτερον ἐκ τοῦ ὀνόματος *Σερδική* (=πόλις τῶν Σέρδων, φύλου πιθανῶς Κελτικοῦ. λατινιστὶ *Serdica* καὶ *Sardica* προήλθε τὸ Σλαβικὸν *Sredetz*, ὅπερ οἱ Βυζαντινοὶ μετέτρεψαν εἰς *Триадѣца* (*Sredetz—Tredetz—Triaditsa*). Τὸ νῦν τῆς πόλεως ὄνομα *Σοφία* ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἐπικρατοῦν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας σφραγισμένου εἰσέτι. Ἡ Σερδικὴ ἦτο γενέτειρα πόλις τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ (285—310).

³⁾ Ἡ ὁδὸς αὕτη μνημονεύεται ὡσαύτως ὡς καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῇ *Tabula Peutingeriana*, ἀλλὰ ἐν τῷ νοτίῳ αὐτῆς μέρει πλὴν τοῦ ὑπὸ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Αἵμου *Mansio sub radice* ἄλλοι σταθμοὶ δὲν ἀναφέρονται. Ὅθεν ὁ Αννραμόν ἀκολουθῶν τὰ σφραγισμένα ἰχνη αὐτῆς ἐπειράθη νὰ καθορίσῃ τοὺς σταθμοὺς δι' ἰδίας αὐτοφίας. Οὕτως ἀπὸ τῆς Οἴσκου πρὸς νότον πρῶτον σταθμὸν θέτει τὸ *ad Putea* παρὰ τῇ νῦν κώμῃ Ribene τῆς περιφερείας Πλεύνης· εἶτα τὸ *Storgosia* δύο χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Πλεύνης ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Kaïlik· εἶτα τὸ *Dorienes* δέκα καὶ τέσσαρα χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Πλεύνης ἐπὶ τῆς νῦν ὁδοῦ ἀπὸ Πλεύνης εἰς Lovetsch· εἶτα τὸ *Melta* πλησίον τῷ Lovetsch· εἶτα τὸ *Sostra* παρὰ τῇ κώμῃ Lomets ἐπὶ τῆς νῦν μεταξὺ τοῦ Lovetsch καὶ Trojan ὁδοῦ· εἶτα τὸ *ad Radicem* παρὰ τῇ κώμῃ Kamene most· εἶτα τὸ *Monte—Haemo* ἐπὶ τῶν βορείων τοῦ Αἵμου ὑπορείων καὶ τὸ *Sub—Radicem* ἐπὶ τῶν νοτίων παρὰ τῇ κώμῃ Tekia. Ἐπειδὴ δὲ ἐντεύθεν μέχρι τῆς Φιλιππουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι μακρὰ (ἐβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιόμετρα) καὶ

Ἔνεκα τῆς παρ' αὐτῇ συναντήσεως τῶν δύο τούτων στρατιωτικῶν ὁδῶν ἡ Φιλιπούπολις οὐ μόνον ἠνικολύνθη εἰς τὴν ἐμπορικὴν πρὸς βορρᾶν καὶ δύσιν συγκοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ ἐγένετο κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῶν εἰς τὴν Θράκην ἀπὸ δυσμῶν καὶ βορρᾶ ἐπερχομένων πολεμίων. Ἐκ τούτου ἐρμηνεύεται καὶ ἡ τοῦ Βυζαντίου ἀμετάτρεπτος καὶ ἐπίμονος προσπάθεια πρὸς διαφύλαξιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τῆς φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρᾶς τῆς πόλεως ἀκροπόλεως καὶ ἡ ἐνδελεχὴς μέριμνα πρὸς ἄμεσον συνοικισμὸν τῆς ἐκάστοτε ἐρημιουμένης πόλεως δι' ἑλληνικῶν ἢ ἑλληνιζόντων στοιχείων κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὁπότε τοῦτο ὡς πρωτεύουσα τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑφίστατο τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐφοδούς τῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμῶν ἐπερχομένων βαρβάρων ἐθνῶν.

Ὅθεν πολλάκις κατὰ τὸν μακροαἰῶνά της βίον ἡ πόλις δῆλωθεῖσα καὶ πολλὰς καταστροφὰς παθοῦσα σφαττομένων ἢ ἐξανδραποδιζομένων ἢ ἐκδιωκομένων ἢ ἄλλως πως πιεζομένων τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπὸ τε τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν κατακτητῶν, ἀνελάμβανεν αὐτὴς ὅσον τῷ χρόνῳ τὴν προτέραν της ζωὴν συνοικιζομένη καὶ ἀκμαζούσα. Κελτοί, Ρωμαῖοι, Γότθοι, Οὐννοι, Σλαῦοι, Ἀβαροι, Πετσενέγοι, Ρῶσοι, Κούμανοι, Βούλγαροι, Φράγχοι καὶ Τοῦρκοι εἴτε ὡς ἐπιδρομῆς εἴτε ὡς κατακτηταὶ διελθόντες δι' αὐτῆς οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν γ' ἀλλοιώσωσι τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς ἐθνολογικὸν χαρακτήρα, ὃν ζηλοτύπως διαφύλαξε μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ λήξαντος ἡδὴ αἰῶνος, ὁπότε ἤρξατο ἐκβουλγαριζομένη. Σήμερον ἡ πόλις εἶναι ἐντελῶς Βουλγαρικὴ ἐκείθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

§ 2) Ἡ ὀρθὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ἐκφορὰ καὶ γραφὴ εἶναι Φιλίπποπολις, ὡς φέρεται παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις συγγραφεῦσιν, ἐν ταῖς σωζομέναις ἐπιγραφαῖς¹⁾ καὶ τοῖς νομίσμασιν αὐτῆς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων²⁾ καὶ ὡς διετηρήθη ἀνὰ τὸ στόμα μέχρι σήμερον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς πόλεως. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐλέγετο συνήθως ἐν παρενθέσει Φιλίππου πόλις (πρὸβλ. ἡ Ἀδριανοῦ, ἡ Κωνσταντίνου. ἡ Τραϊα-

οῦδεις σταθμὸς ἀναφέρεται ἐν τῷ πίνακι, εἰκάζει ὅτι ὑπάρχει χάσμα, ὅπερ ἀναπληροῖ κατὰ τὰς ἐπὶ τόπου ἐρεῦνας αὐτοῦ διὰ δύο ἐτέρων σταθμῶν, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι ἡμῖν ἄγνωστα, δι' ἐνὸς παρὰ τῇ κόμῃ Mikhiltsi εἰκοσι καὶ πέντε χιλιόμετρα πρὸς νότον τοῦ Sub—Radice, καὶ δι' ἄλλου παρὰ τῇ κόμῃ Karatoprak ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καρλόβου νῦν εἰς Φιλιπούπολιν ἀγοῦσης ἀμείντης ὁδοῦ, ἀλλ' ἐν τισι σημείοις μάλλον εὐθυγραμμιζομένης. (Ἰδε, Bulletin de la société archeol. Bulgare, ἔτ. 1914, σελ. 226 καὶ ἐξῆς, Sophia). Ἡ διὰ τοῦ Λίμου δίοδος ταύτης τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν Θράκην φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὁμως ἐγκατελείφθη καὶ ἐγένετο ἀδιαπέραστος (Leonclavii, Pand. Turc. 107). ἐτέθη δ' αὐτῆς εἰς χρῆσιν ἀπὸ τοῦ 1018, διότι δι' αὐτῆς διέρχονται εἰς Βουλγαρίαν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ δι' αὐτῆς κατέρχονται οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Θράκην κατὰ τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Λατίνων.

¹⁾ Ἰδε CIG, 2047—2051, CIL, 746—747, 6120—6121. 7409—7410 καὶ ἀλλαχοῦ.

²⁾ Ἰδε Muschmow, αὐτόθι.

νοῦ, ἡ Μαρκιανοῦ ἡ Ἀλεξάνδρου κτλ. ἢ ἡ Μεγάλη, ἡ Ὀλβία, ἡ Νέα πόλις) παραλειπομένου δὲ πολλάκις τοῦ πόλις ἐλέγτο ἀπλῶς ἡ Φιλίππου, ὥσπερ σήμερον εἰσέτι λέγεται ἡ Ἀδριανοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Θράκης λαοῦ ἡ Ἀδριανούπολις. Ὡσαύτως ἐλέγτο ἐν συνθέσει ἡ Φιλίπποπολις (πρβλ. Ἀδριανόπολις, Κωνσταντινούπολις, Τραϊανόπολις, Μαρκιανόπολις, Ἀλεξανδρόπολις κτλ. ἢ ἡ Μεγαλόπολις, ἡ Ὀλβιόπολις, ἡ Νικόπολις, ἡ Πονηρόπολις, ἡ Δουλόπολις κτλ.)· διότι πάντα τὰ σύνθετα ὀνόματα τὰ ἔχοντα δεύτερον συνθετικὸν τὴν λέξιν πόλις ἔληγον εἰς ὀπολις, τὰ δὲ Ἰεράπολις, Νεάπολις καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια εἶναι παράθετα: Νέα-πόλις, Ἰεράπολις, ὥσπερ καὶ Ἰερά-πέτρα, καὶ οὐχὶ σύνθετα. Κατὰ τοῦτο ἐλέγτο καὶ ὑπὲρ τῶν Λατίνων *Philippopolis* (πρβλ. *Adrianopolis*, *Constantinopolis*, *Nicopolis* κτλ.), ὅθεν ἐσχηματίσθη τὸ Ἰταλικὸν *Filip(p)opoli*, τὸ Γαλλικὸν *Philippopoli* καὶ *Philippopple*, τὸ τῶν Σταυροφόρων *P(h)ilippopolis*, *Phinopoli(s)*, *Vinipopolis*, *Phineropple*, *Fineropple*, *Fheneropple*, *Prineropple*, *Pinopple*, *Sinopple* καὶ τὸ Γερμανικὸν *Philippopel*¹⁾. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν σεβασθέντες τὸ ἀρχικὸν τῆς πόλεως ὄνομα ἡ Φιλίππου, μεταβαλόντες μόνον μικρὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἑαυτῶν γλώσσης εἰς *Filippé* ἢ *Filibbé*.

Ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις γενομένης τῆς διὰ παραθέσεως τῶν ὀνομάτων Φιλίππου — πόλις συνθέσεως, ἐλέγτο καὶ Φιλίπουπόλις (πρβλ. Ἀδριανούπολις, Κωνσταντινούπολις, Τραϊανούπολις, Μαρκιανούπολις, Ἀλεξανδρούπολις, κατ' ἀναλογία ὧν ἐλέχθη καὶ Μεγαλούπολις, Ὀλβιούπολις κτλ.). Αὕτη δὲ ἡ ἐκφορὰ διατελεῖ κῆν ἐν χρήσει οὕσα καὶ τῶν ἄλλων ἀμφοτέρων μὴ ἀχρηστοποιηθειῶν· διότι ἡ μὲν Φιλίπποπολις συνεθίζεται παρὰ τε τῷ λαῷ καὶ τοῖς λογίοις, ἡ δὲ ἡ Φιλίππου παρὰ μόνους τοῖς λογίοις. Ὁ κάτοικος τῆς πόλεως ἐλέγτο Φιλίποπολίτης (θελ. Φιλίποπολίτης) καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς νομίσμασι γράφεται Φιλίποπολίτης ἕνεκα τοῦ μακροῦ Αἰ. Λατινιστὶ ἐλέγτο *Philippopolitanus*²⁾· οἱ δὲ ἀπαντῶντες ἐν ἐπιτυμβίοις στρατιωτῶν ἐπιγραφαῖς τύποι *Philoppopolitanus*³⁾ ἢ *Philoppopulitanus cives*⁴⁾ ἢ *Filopopolitanus*⁵⁾ ἢ *Filopopuletanus*⁶⁾ εἶναι παρεφθαρμένοι, ⁷⁾ ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ χαράξαντος τὰς ἐπιγραφὰς τεχνίτου ἢ εἰς ξενογλώσσους.

¹⁾ Ἴδε πολλαχοῦ παρὰ *G. de Ville-Hardouin*, *Conguête de Constantinople* καὶ *H. de Valenciennes*, *histoire d'empereur Henri*, ὑπὸ Wailly, ἐκδ.3, Paris, 1882.

²⁾ CIL, VI, τόμ. 2799.

³⁾ καὶ ⁴⁾ Αὐτόθι, VI, 2812, καὶ τόμ. X, 4844, καὶ XI 2785.

⁵⁾ Αὐτόθι, τόμ. X, 4874.

⁶⁾ Αὐτόθι, τόμ. VI, 2785.

⁷⁾ Ἴδε καὶ *Dumont - Homolle*, *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie*, Paris, σελ. 483.

§ 3) Ἀρχαιότερον τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως *Φιλιππόπολις* ὄνομα ἦτο ἡ *Εὐμολπιάς*, ἑλληνικὸν καὶ τοῦτο, τεθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος καὶ αἰοῦ τοῦ Θρακῆς Εὐμόλπου ἢ πιθανώτερον ἐπικρατεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματος γενάρχου τινὸς Εὐμόλπου καλουμένου, ἐξ οὗ καὶ φυλὴ τις ἐν τῇ πόλει ὀνομάζετο ὡσαύτως *φυλὴ Εὐμόλπου* ἢ *Εὐμόλπιοι* καθ' εὐρεθείας ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐπιγραφὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.¹⁾ Τὸ ὄνομα παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων τοῦ Ἀμμιανῶς Μαρκελλίνου, τοῦ Ρούφου Σέξτου ἢ Φέστου καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, οἵτινες ἀναμφιβόλως δὲν ἔπλασαν αὐτό, ἀλλὰ μνημονεύοντες ἐστηρίχθησαν ἐπὶ παλαιότερων πηγῶν ἐκλειπουσῶν νῦν. Ὁ Μαρκελλῖνος τρεῖς μνημονεύων τὸ ὄνομα *Φιλιππόπολις* παραθέτει τούτῳ ἐκάστοτε καὶ τὸ *ἀρχαία Εὐμολπιάς*. Οὕτως ἱστορῶν τὸν τρόπον καθ' ὃν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ προσετέθησαν ἐξ νέαι ἐπαρχίαι διὰ τῆς κατακτηθείσης Θράκης καὶ κατονομάζων *πάλαι* λέγει ὅτι τὴν *ἰδίᾳ Θράκῃ* κοσμοῦσιν αἱ μεγάλαι πόλεις *Φιλιππόπολις*, ἢ *πάλαι Εὐμολπιάς* καὶ *Βέροια*: «*quam Philippopolis, Eumolpias vetus et Beroea, amplae civitates exornant*»²⁾. Ἐπίσης ἀναλαμβάνει ὁμοιοτρόπως τὸ ὄνομα γράφων περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ιουλιανοῦ, ὅστις διῆλθε διὰ τῆς πόλεως «*Philippopolim petiit, Eumolpiada veterem*»³⁾ καὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἐκοντίου προσβάλλοντος τὴν πόλιν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀποστάτου Προκοπίου, «*Philippopolim clausam praesidiis hostium, Eumolpiada veterem*»⁴⁾. Ὁ Ρούφος Σέξτος λέγει: «*urbem olim Eumolpiada dictam esse produnt*» καὶ «*Eumolpiadem, quae nunc Philippopolis dicitur*»⁵⁾ καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος: «*Φιλιπούπολις, ἐπίσημος τῆς Θράκης πόλις ἐπὶ τοῦ Ἑβρου κειμένη, πρότερον μὲν Εὐμολπιάς...*»⁶⁾.

Ὅτι βεβαίως πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἀνακτίσεως (342 π. Χ.) τῆς πόλεως⁷⁾ ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει αὐτῆς συνοικισμὸς ἢ πολίχνη τις, οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Οἱ Θράκες, οἵτινες καὶ πολλῶ ὕστερον ἀκόμη μέχρι τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος προετίμων νὰ κατοικῶσιν ἐπὶ μεμονωμένων ὑψωμάτων κατὰ κόμας ὑπὸ ἴδιον ἄρχοντα τὸν

¹⁾ Ἴδε *Bz. Συνοδείη*, Θρακικαὶ μελέται, σελ. 46 καὶ *Sbornik*, τόμ. XVI, ἐτ. 1900, σελ. 118, Sophia.

²⁾ *Marcellini* Am. XXVII, 4.

³⁾ Αὐτόθι, XXII, 7.

⁴⁾ Αὐτόθι, XXVI, 10.

⁵⁾ *Rufi Sexti*, *breviarii*, IX.

⁶⁾ Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ λ. Φιλιπούπολις.

⁷⁾ *Plinii*, *Hist. n.* IV, 11, 41. *Λεξίππου*, fr. 20. *Λουκιανῶς*, *Δραπέται*, *Πλουτάρχου*, περὶ περιεργίας 10.

καυμάρχην¹⁾, ὧν αἱ ὄμοροι ἢ αἱ συγγενεῖς ἀπετέλουν τὰ γένη ἢ τὰς φυλάς ὑπὸ τὸν φύλαρχον²⁾, ἀναμφισβητήτως κατόκησαν παλαιότατα καὶ τοὺς μεμονωμένους καὶ ὄχυρους τῆς πόλεως λόφους, τοὺς ἐκ τοῦ κέντρον δεσπόζοντας τῆς ἄνω τοῦ Ἑβρου κοιλάδος καὶ παραρρεομένους ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Πιθανῶς οἱ ἐπὶ τῶν λόφων συνοικισμοί, οἵτινες ἀπετέλεσαν καὶ τὰς πρώτας φυλάς τῆς βραδύτερον ἀναπτυχθείσης πόλεως, εἶχον καὶ ἴδια Θρακικὰ ὀνόματα, ἅπερ οὐδεὶς συγγραφεὺς διὰ τὸ ἄσημον ἐμνημόνευσε καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μεταγενεστέρᾳ ἐπιγραφῇ ὡς ἐκλιπόντα ἐσημειώθησαν. Τὸ ὄνομα ὅμως *Εὐμολπιάς* εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐτέθη εἰς τὸν συνοικισμὸν ὑπὸ τῶν Θρακῶν, ὅσον προΐμως καὶ ἂν ὁμολογηθῇ ὅτι οὗτοι διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἑλλήνας ἐπικοινωνίας ἤρξαντο ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἑβρου κοιλάδι ἐξελληνιζόμενοι.

Παρὰ τοῖς Θραξίν ἡ πόλις κατὰ τὸν Στράβωνα³⁾ καὶ ἡ ἐπ' ἀγροῖς κώμη, ἃρα ὁ συνοικισμὸς ἐν γένει κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁴⁾ ἐκαλεῖτο *βρία* ἢ *βρέα* ἢ βέλτιον προφερόμενον, ὡς ἀριδῆλως ἐμφαίνεται ἐκ τῶν συνθέτων *Μεσημβρία*, *Πολτινομβρία*, *Μελιομβρία*, *mría* (*bría* ἢ *brea*⁵⁾), (πρὸς. καὶ *Σηλυβρία*, καὶ τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς⁶⁾ *Σκελαβρία*, *Ἀλααμβρία* (ἐκ τοῦ Ἀλααμβρινός⁷⁾), *Μασκοβρία* καὶ *Βολβαβρία* (ἐκ τοῦ Βολβαβρινός⁸⁾). Ὡσαύτως ἡ πόλις κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁹⁾ ἐκαλεῖτο *λέβα* (πρὸς. τὰ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ Ἀβρο - λέβα πόλις ἐν Θρακίᾳ καὶ Ἀστελέβα πόλις ἐν τῇ Λυδίᾳ) καὶ ἡ πόλις ὁ συνοικισμὸς ἐν γένει *δέβα* (πρὸς. τὰ παρὰ Προκοπίῳ¹⁰⁾ *Κουμουδέβα*, *Ζικίδεβα*, *Ζισνούδεβα* καὶ ἄλλα καὶ τὸ παρὰ τῷ *Jordanis*¹¹⁾ *Pulpudeva*), πρὸς ὃ, ὡς φαίνεται, συγγενεῖς ἢ Λακομοισικὴ κατὰληξις ὀνομάτων πόλεων *δαβά*¹²⁾ (πρὸς. *Αἰάδαβα*, *Κουιμέδαβα*, *Βριγέδαβα*, *Σικίδαβα*¹³⁾), Ἀργίδαβα παρὰ Πτολεμαίῳ *Desudava* ἐν ἐπιγραφῇ κτλ. καὶ *Δαβάτοπος*¹⁴⁾, ἐν ᾧ προφανῶς ἡ λέξις *τόπος* ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ ἐρ-

¹⁾ Ἰδε *Kiepert* Lehrbuch der alten Geographie, Berlin, ἔτ. 1878, σελ. 321.

²⁾ Ἰδε *Dumont - Homolle*, αὐτόθι σελ. 213.

³⁾ *Στράβωνος*, VII, 6, 1.

⁴⁾ *Röfler*, Thrac. 107 καὶ CIA, τόμ. I, 31.

⁵⁾ Ἰδε *G. Pauli*, Eine vorgriechische Inschrift von Lemnos, σελ. 21.

⁶⁾ *Sbornik*, ἔτ. 1895, σελ. 336.

⁷⁾ Αὐτόθι, ἔτ. 1894, σελ. 99.

⁸⁾ *Dobrousky*, Archeol. izvestia na narodni musée (= ἀρχαιολογ. δελτίον τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου) τόμ. I, ἔτ. 1907. Sophia, 153.

⁹⁾ Ἡσύχιον, II, 437.

¹⁰⁾ Προκοπίου, περὶ κτισμάτων IV.

¹¹⁾ *Jordanis* Romana, ἔκδ. Mommsen, σελ. 28, 16.

¹²⁾ Ἰδε *Röfler*, αὐτόθι, I, 115 καὶ *Kretschmer*, Einleitung in die geschichte der griechischen Sprache σελ. 222.

¹³⁾ Προκοπίου, περὶ κτισμάτων IV.

¹⁴⁾ Ἐξ ἐπιγραφῆς: ΘΕΩ ΔΑΒΑΤΟΠΕΙΩ, *Sbornik*, τόμ. XVIII, σελ. 766, ἀρ. 66.

μηνεύει τὴν ἀκατάληπτον καταστᾶσαν λέξιν *δάβα*) καὶ ἡ *dara* (πρὸς Ζάλ-
δαπα πόλιν ἐν Θράκῃ, παρὰ Προκοπίω¹⁾ καὶ Ζάλδαβα, πόλιν τῆς κάτω
Μοισίας, παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Ἀντιοχεῖ²⁾), ὡσαύτως ἡ *φυλή*, τὸ γένος καὶ ὁ
συνοικισμὸς ἐν γένει ἐκαλεῖτο *πάρα* καὶ *πάρος* (ἦ) καὶ *πάρον* (τὸ) καὶ *πάρα*
(τὰ) κατὰ τε τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰς ἐπιγραφάς (πρὸς ἡ Βησσαπάρα³⁾),
ἡ Δωδόπαρος⁴⁾, ἡ Δρυζίπαρος⁵⁾ καὶ τὸ Βρίπαρον, τὸ Τόπαρον, τὸ Οὐε-
σούπαρον καὶ τὰ Δαρδάρα, Χεσδούπαρα, Μοντζίπαρα, Σκαρίπαρα, Βό-
σπαρα καὶ ἄλλα παρὰ Προκοπίω⁶⁾ καὶ τὰ ἐν ἐπιγραφῇ: τὰ Στρατόπαρα,
Γαλούπαρα, Βαζόπαρα, Κρασολόραπα, Βαζάπαρα, Βουζίπαρα⁷⁾. Ἐπίσης
τοπωνυμικαὶ Θορακικαὶ καταλήξεις ἦσαν ἡ (η)σός ἢ (σ)σός⁸⁾ (πρὸς Ναῖσ-
σός, Αἰγισσός, Ζελμισσός, Λιμισσός, Κουλκουνισσός, Σαλμυδησός, Ἀρπη-
σός, Ὀδησός καὶ τὰ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Λυρνησός, Σαγαλασός, Πεδνη-
λισσός, Πρυμνησός, Ἀλικαρνασός) καὶ ἡ *δίζα* ἢ *δίζος* σημαίνονσα *φρού-
ριον* ἢ *ὄχυρόν*⁹⁾ πρὸς Τυρόδιζα¹⁰⁾ Ταρπόδιζος¹¹⁾, Ὀσταμδίζος¹²⁾, Βουρ-
τόδιζος¹³⁾ καὶ ἄλλα.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔπρεπεν οἱ Θοράκες νὰ ὀνομάσωσι τὸν οὐχὶ εὐκα-
ταφρόνητον συνοικισμὸν τὸν ἐπὶ τοποθεσίας ἀπενδαίας ἀπὸ ἀπόψεως
συγκοινωνίας, ἐμπορίας, πλουτοπαραγωγῆς καὶ ὄχυρότητος διὰ τινος τοπω-
νυμίας ληγούσης εἰς μίαν τὴν προσημιονευθεισὴν λέξιν ἢ καταλήξιν.
Ἄρα τὸ ὄνομα *Εὐμολπίς* ἐτέθη ἢ ὑπὸ τὸν Ἕλληνας ἐμπόρων, τῶν ἀπὸ
τῶν ἑλληνικῶν ἀνὰ τὰς Θορακικὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου
Πόντου πολυαριθμῶν ἀποικίων εἰσχωρησάντων μέχρι τῶν ἄκρων τῆς ἁνω
κοιλιάδος τοῦ Ἑβρου, οἵτινες διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀνήκοντες εἰς
πατριαρχικὴν τινα ἑλληνικὴν οἰκογένειαν ἀποχρισμένην ἐκεῖ ἐκάλουν τὸν
ἐπὶ τοῦ λόφου θορακικὸν συνοικισμὸν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσι καὶ

¹⁾ Προκοπίου, αὐτόθι IV.

²⁾ Ἰωάννου Ἀντιοχεῶς, σελ. 32.

³⁾ Itiner. Anton. 136.

⁴⁾ Μυριτλου, ἀρχαιολογικά, «Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου» Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1902, ἀρ. 576
καὶ *Kalinka*, Denkmäler in Bulgarien, σελ. 150, ἀρ. 165.

⁵⁾ Σονίδα, Δρυζίπαρος, παρὰ Tomaschek, die alten Thaker, I, 81, Drizipara.
Drizupara, Druzipara.

⁶⁾ Προκοπίου, αὐτόθι. IV.

⁷⁾ Dobrousky. Sbornik, τόμ. XII, ἔτ. 1895, σελ. 536, Sophia, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ
τοῦ ἐμπορίου Πίζου.

⁸⁾ Kretschmer, αὐτόθι, σελ. 193. Πρὸς καὶ Fick, vorgriechische Orinamen,
4 καὶ 105.

⁹⁾ Pauli g. αὐτόθι, σελ. 20, dizus.

¹⁰⁾ Ἡροδότου, VII, 25 καὶ Στεφάνου Βυζαντίου ἐν τῇ λξ.

¹¹⁾ Itiner. Antonini. 220.

¹²⁾ Αὐτόθι, 230.

¹³⁾ Tabula Peutingeriana.

ὁμίλαις ἢ ὑπὸ τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων τῶν συνοικησάντων ἐν τῇ πόλει μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Θρακῶν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος Θρακὸς Εὐμόλπου ἢ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ ἀρχηγοῦ των, οἵτινες πιθανῶς ἀπετέλεσαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Εὐμόλπου ἢ τοὺς Εὐμόλπιους. Ὅτι δὲ ἀποικοὶ Ἕλληνες ὑπῆρχον διασκεδασμένοι ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ταύτῃ γωνίᾳ ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π.χ. αἰῶνος ἢ καὶ πρότερον ἴσως, μαρτυρεῖ καὶ τεφροδόχος ὕδρῖα εὑρεθεῖσα ἐν ἀγρῷ πρὸς βορρᾶν τῆς Φίλιππουπόλεως 30 χιλιόμετρα μετ' ἐπιγραφῆς κεχαραγμένης βουστροφηδὸν παρὰ τῷ στομίῳ αὐτῆς

ΣΙΛΕΤΙΑ
ΣΟΙΑΙΠΕ

δηλαδὴ ΜΙΛΗΤΙΑ ἰωνιστί, τ. ἔ. Μιλησία, Ἐπίραιος, ἀττικιστί¹⁾.
ΕΡΙΑΙΟΣ

Αὕτη δὲ ἡ ὀνοματοθεσία φαίνεται ἡμῖν οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ πέμπτου ἢ τοῦ ἔκτου π.Χ. αἰῶνος, κατὰ τὰ μέσα οὐτινὸς ἀνεπτύχθη καὶ ἐξετάθη ἐν τῇ Ἑλλάδι ἢ αἵρεσις τῶν Ὀρφικῶν²⁾. Διότι τότε ἤρξαντο παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀνακαινίζεσθαι καὶ ἀναπτύσσονται αἱ πολυάριθμοι ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων παραδόσεις περὶ τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως, αἵτινες συνεκοιμήθησαν ἐκ τῆς μυθολογικῆς Θρακικῆς, τῆς ἐκτεινόμενης δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ὑπὸ τῶν μεταναστάντων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον Θρακῶν καὶ ἀποκαταστάντων ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ τῇ Ἀττικῇ³⁾. Αὗται δὲ αἱ παραδόσεις ἦσαν στενῶς συνδεδεμέναι μετὰ τῶν Θρακῶν ποιητῶν ἢ τῶν μυθικῶν αἰοιδῶν Φιλάμμωνος, Θαρπεύδα, Μουσίου καὶ Εὐμόλπου, ὃν τὰ μάλιστα ἐτίμησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι⁴⁾ ὥς ἥρωα ἀντίπαλον τοῦ Ἑρεχθέως

¹⁾ Μυρτ. Ἀποστολίδου, Πράβδα, ἐφημ. Φίλιππουπόλεως, ἀφ. 545, 12 Αὐγούστου 1924, (βουλγαρ. στί).

²⁾ Ὀρφικοὶ ἐλέγοντο τὰ μέλη αἱρέσεώς τινος Θεολόγων, ἥτις ἐπιδιώκουσα δογματικὴν καὶ ἠθικὴν μεταρρυθμίσιν τῆς δημόσιας θρησκείας περιέβαλλε τὸν νεωτερισμὸν τῆς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀρφέως, ὅστις, καίπερ ἀγνοούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τὸ πρῶτον μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰβύκου, ἦτο τότε τὸ ὑποκείμενον πολλαπλῶν σχοτεινῶν παραδόσεων. Τὰ δὲ βιβλία τὰ συγγραφέντα ὑπὸ τῶν τῆς αἵρέσεως ταύτης ἀρχηγῶν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ὀνομάκριτος καὶ ὁ Κέρκυρα, πρὸς διάδοσιν τῶν δογμάτων των ἀνά τὴν Ἑλλάδα, τ. ἔ. ἡ θεογονία, οἱ ἱεροὶ ὕμνοι, οἱ μαγικοὶ καὶ οἱ ἐξιλιαστικῶν τύποι, ἀπεδίδοντο ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν Ὀρφεύ, δηλαδὴ εἰς τὸν πρῶτον πατέρα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τὸν κατὰ τὸν Ἑλλάνικον πρόγονον τοῦ Ὀμήρου. Οἷτω δὲ ὁ Ὀρφεύς κατέστη ὁ ὑποτιθέμενος ἰδρυτὴς μυστηριώδους λατρείας, ἀνερχομένης εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις ἀνέζη μετὰ μακροχρόνιον ἀφάνειαν χάριν τῶν εὐσεβῶν, τῶν ἐπιζητούντων ἠθικὰς ἀρχὰς πρὸς μέλλουσιν εὐδαιμονίαν. (Ἴδε Lobeck, Orphens καὶ Orphiker, Pauly—Wissowa, Real—Encycl. ἐν ταῖς λέξεσι Maury Religions de la Grèce, τόμ. II κεφ. XVIII καὶ ἐν τῇ: Norde—Gercke: Einleitung in die Altertumswissenschaft, τόμ. II, ἐκδ. 3 Leipzig ἔτ. 1922, σελ. 242 ὑπὸ S. Wide καὶ σελ. 365 ὑπὸ A. Gercke).

³⁾ Ἴδε, Μυρτίλου Ἀποστολίδου, περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν § 5 καὶ 6.

⁴⁾ Ἴδε, Lobeck, Aglaophamus, σελ. 207.

καὶ μεταρρυθμιστὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων, ὅθεν καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις οἶκος τῶν *Εὐμολπιδῶν*, ἀπογόνων αὐτοῦ, διατηρούντων ἑσαεὶ τὴν ἱερατεῖαν τῆς μεγάλης θεᾶς Δήμητρος *) καὶ οὐ οἱ ἄλλοι, ὡς φαίνεται εἶχον διαδοθῆ παρ' ἅπασιν τοῖς Ἑλλήσι καὶ τὸ εὖηχον ὄνομα εἶχεν ἐκλαϊκευθῆ.

Ὁ Καλαποθάκις ὁμῶς φρονεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως *Εὐμολπιάς*, εἶναι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, πλασθὲν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὀνόματος τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῇ πόλει ἐπὶ ρωμαιοκρατίας *φυλῆς τοῦ Εὐμόλπου* ἢ τῶν *Εὐμολπίων*, ὅπερ βεβαίον καὶ ἡ ἐν τοῖς μέσοις χρόνοις κατ' αὐτὸν ὀνομασία τοῦ ἐνὸς τῶν τριῶν τῆς ἀκροπόλεως λόφων, κληθέντος ὡσαύτως *Εὐμολπιάς* †). Ταύτην δὲ τὴν γνώμην φαίνεται ὅτι ἀσπάζεται καὶ ὁ καθηγητὴς Kazarow ‡). Ἐκ τῶν προειρημένων ὁμῶς καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ρητῆς τοῦ ἀκριβολόγου Μαρκελλίνου μαρτυρίας ὅτι ἡ Εὐμολπιάς προσῆρχε τῆς Φιλιππουπόλεως νομίζομεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀστήρικτος. Οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ νομισθῇ ὅτι ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *Φιλιππόπολις* ἐλέγετο ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ πόλις καὶ *Εὐμολπιάς*, ὥσπερ ἐλέγθη καὶ *Φλαβία* ἐπὶ τῶν *Φλαβίων* αὐτοκρατόρων §) καὶ *Οὐλίπια* ¶) *Τριμονία* ††) ἢ *Τριμόνιον* †††) ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνίνων, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν σημαίνει *Philippopolis*, *Eumolpias vetus* οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν ἐπιμαρτυρεῖται. Ἀναμφιβόλως, εἴαν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Εὐμόλπου ἢ τῶν Εὐμολπίων εἴτε κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὸν προϋπάρχοντα συνοικισμὸν εἴτε βραδύτερον ὑπερισχυσάντων ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα *Εὐμολπιάς*, τοῦτο ἦτο δυνατόν νὰ γείνῃ μόνον ἐν παλαιότεροις χρόνοις, πρὸ τῆς ἀνιδρύσεως δηλαδὴ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ὀνόματος Φιλιππόπολις, ἥτις συνετελέσθη πρὸ τοῦ δευτέρου π.Χ. αἰῶνος, ἅτε μνημονευμένου τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου §), διότι τότε ὁ συνοικισμὸς ἢ ἡ πόλις ἦτο μικρὰ καὶ ἄσημος καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν ἦτο γνωστὸν πέραν τῆς στενῆς περὶ αὐτὴν περιφερείας καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ὁπότε ἡ πόλις ἐγένετο μεγάλοπολις καὶ λαμπροτάτη τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας ἢ τῶν Θρακῶν μητρόπολις ¶) καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς *Φιλιππόπολις* ἐγνώσθη πλέον ἀνὰ σύμπαντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ συνεδέθη

*) Ἴδε, *Reise*, Orpheus und die mythische Thraker, Neue Jähr bücher für die Philol. IV.

†) *Kalapothiskis*, de Thracia provincia Romana, σελ. 42. Lipsiae, ἔτ. 1893.

‡) *Razarow*, αὐτόθι σελ. 654. (Σημειώσεις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως).

§) *Kalapothiskis*, αὐτόθι, σελ. 4.

¶) *Dumont - Homolle*, αὐτόθι, σελ. 483.

†) CIL, τόμ. VI, 2566 καὶ *Ephemeris epigraphica*, IV, ἀρ. 891.

††) *Plinii*, hist. n. IV. 41. *Dumont - Homolle*, αὐτόθι σελ. 42. καὶ ἄλλα.

†††) *Πολυβίου* XXIV, 6.

§) *Dumont - Homolle*, αὐτόθι, σελ. 323, ἀρ. 3, ἀρ. 42 καὶ 60 *Sbornik*, τόμ. XVI, σελ. 101, καὶ 166 *Kalinka*, αὐτόθι σελ. 52, ἀρ. 49. 50 51.

μεθ' ιστορικῶν γεγονότων ἀνεξιτήλου εἰσέτι μνήμης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μαρκελλίνου. Σημειωτέον δὲ ¹⁾ ὅτι οὐχὶ ἐν τοῖς μέσοις χρόνοις, ὡς νομίζει ὁ Κалаποθάκις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ὁ νοτιοδυτικὸς τῆς ἀκροπόλεως λόφος Εὐμολπιάς, καθ' ἧς μαρτυρίας ἔχομεν, ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενος Taxim—терѣ, τ. ἔ. ὑδραγωγείου λόφος ²⁾, ὑπὸ δὲ τοῦ γεωγράφου Evlia Tscheleby (1652) Sarai—терѣ, τ. ἔ. ἀνακτόρων λόφος ³⁾.

§ 4) Ἡ ἐξέυρεσις τοῦ παλαιοτάτου τῆς πόλεως ἢ βέλτιον εἰπεῖν τοῦ πρώτου Θουρακοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς ὀνόματος, τοῦ ἐκτοπισθέντος ὑπὸ τοῦ Εὐμολπιάς εἶναι δυνατόν εὐχερῶς κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην νὰ γείνηται ἐπὶ τῇ βάσει μόνον ἀρχαιολογικῶν πηγῶν. Κατ' ἐπιγραφὰς τῶν χρόνων τῆς Ρωμαιοκρατίας εὐρεθείσας ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τῇ περὶ αὐτὴν χώρα ἐπὶ ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων καὶ μεταλλίων φέρεται: *φρλὴ Κενδρσιεῖς* ἢ *φρλὴ Κενδρσιεῶν* ⁴⁾; Ἀπόλλων Κενδρσιός ⁵⁾ ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ γραμματικῶς καθ' ἡμᾶς Κενδρσιεύς, Ἀπόλλων Κενδρσισηνός σωτήρ ἢ Ἀπόλλων Κενδρσισηνός, ⁶⁾ Κεντρεῖσεια ἐν Φιλιππουπόλει ⁷⁾ καὶ Κενδρσίσεια ἢ Κενδρσίσεια Πόθια ἐν Φιλιππουπόλει ἐπὶ μεταλλίων ⁸⁾. Τὰ περὶ σωθέντα ἡμῖν ταῦτα ὀνόματα Κενδρσιεύς, Κενδρσισηνός καὶ Κενδρσίσειος προϋποθέτουσι τοπωνύμιον Κενδρσιός ἐν τινὶ τῆς Φιλιππουπόλεως θέσει. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι λόφος τις τῆς πόλεως, πιθανῶς ὁ Νουφαῖος (Τσιντὲν-τεπέ), ἐπὶ τῆς κορυφῆς οὗ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος πιθανῶς, ὡς ἀπεκαλύφθη ἐξ ἀνασκαφῶν ἢ ἄλλη τις θέσις παρ' αὐτῇ, ὅπου ἐγένετο πιθανῶς ὁ πρῶτος τῶν Θουρακῶν συνοικισμός, ἐκαλεῖτο Κενδρσιός, (πρβλ. τά: Κηφισός, Ἰλισ(σ)ός ἐν τῇ Ἀττικῇ, Κεδρσιός ἐν Κρήτῃ—ποταμοί, Ὑμηττός, Λυκαβηττός, Ἀρδηττός,

¹⁾ Ἴδε Τσινκαλᾶ Γ. αὐτόθι. σελ. 10, § 13.

²⁾ Κ. Οἰκονόμου, αὐτόθι σελ. 18, § 1'.

³⁾ Evlia Tscheleby, μετάφρ. Βουλγαρικὴ ὑπὸ D. Gadjhanov ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι (Perioditschesko spissanie) τόμ. LXX, ἔτ. 1909, σελ. 686, Sophia.

⁴⁾ Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 340, ἀρ. 57 β καὶ Kalinka, αὐτόθι, σελ. 99, ἀρ. 101: «φρλὴς Κενδρσιεῶν».

⁵⁾ Dobrowsky, Sbornik, τόμ. XVIII, ἔτ. 1901, σελ. 806: «Ἀπόλλωνι Κενδρσιῶ» ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ γραμματικῶς «Ἀπόλλωνι Κενδρσιεῖ». Καὶ αὐτόθι, σελ. 772, ἀρ. 78: «Ἀπόλλωνι Κενδρσιῶ Βίθως Κόττος ἱερεὺς Συρίας θεᾶς δῶρον ἀνέθηκεν» ἐπὶ βωμοῦ εὐρεθέντος ἐν Φιλιππουπόλει.

⁶⁾ Bulletin de la société archéol. Bulgare, τόμ. VII, ἔτ. 1919—20, σελ. 152, Sophia: «Ἀπόλλωνι Κενδρσισηνῶ Σωτήρι» ἐπὶ μαρμαρίνου βωμοῦ εὐρεθέντος ἐν Στενημάχῳ καὶ Kazanow, histoire de Sophia, σελ. 80, ἀρ. 16: «Ἀπόλλωνι Κ(εν)-δρση (νῶ)». Μήπως ὁμοῦς περιτεύει ἐνταῦθα ἡ συμπλήρωσις *νω* καὶ ἀναγνωστέα ἢ ἐπιγραφὴ *Κενδρση* ἢ *Κενδρσησι*;

⁷⁾ CIA, III, 129 καὶ Archeol. Mittheil. τόμ. XIX, σελ. 231.

⁸⁾ Eckhel, doctrina numorum veterum, τόμ. I, σελ. 44 καὶ IV, σελ. 437. καὶ Muschmow, αὐτόθι.

Βρύλησος—ὄρη καὶ λόφοι ἐν Ἀττικῇ καὶ ἄλλα¹⁾, τ. ἔ. *κεδρών*, ἔνεκα τῶν πεφυκότων ἐκεῖ ἀφθόνων *κέδρων*, δένδρων μνημονευομένων ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου²⁾ διὰ τὴν εὐωδίαν τοῦ ξύλου αὐτῶν καιομένου. Τὴν ἐκ τοῦ *κέδρος* δ' ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ἐνισχύουσι καὶ τὰ κύρια παρὰ τοῖς Θραξίν ὀνόματα *Κεδρήπολις* ἢ *Κεδρείπολις* καὶ *Κεδρίπολις* καὶ *Κετρίπορις*³⁾ καὶ *Κετρέζερις* κατ' ἐπιγραφάς καὶ ἡ ἐν τῇ νοτίᾳ Θράκῃ μεταξὺ Μαρωνείας καὶ Στρώμης πόλις *Κεδριόπολις*⁴⁾. Ἐκ τοῦ τοπωνυμίου δὲ ὀνομάσθη καὶ ὁ πλησίον νεοπαγῆς συνοικισμὸς *Κεδρισός*, ὃς συνήθως συμβαίνει, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ πάντες, ἀποτελοῦντες ἐν γένος ἢ μίαν φυλὴν ὀνομάσθησαν *Κεδριεῖς*, ὁ δὲ λατρεύμενος ὑπ' αὐτῶν Θεὸς Ἀπόλλων, ὁ πολιούχος τοῦ συνοικισμοῦ, *Κεδριεὺς* καὶ *Κεδρισηνός* καὶ οἱ πρὸς τιμὴν τούτου τελούμενοι ἀγῶνες *Κεδρίσεια*.

Ὅτε βραδύτερον τὸ ἐν Κεδρισὶ Ἑλληνικὸν τοῦ Εὐμόλπου γένος ἠξήθη ἢ οἱ ἐπελθόντες ἔποικοι *Εὐμόλπιοι* Ἑλληνικῆς προελεύσεως, συνήκυσαν μετὰ τῶν *Κεδρισέων*, ἔνεκα τῆς μείζονός των δυναμείας, προερχομένης ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς πληθύος ἢ ἐκ τοῦ πλούτου των, μετέδωκαν ἢ ἐπέβαλον τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς των εἰς τὸν ὅλον συνοικισμὸν, ὅστις μετωνομάσθη *Εὐμολπιάς*, οἱ δὲ συναπομείναντες μετὰ τῶν γεηλῶδων Εὐμολπίων Κεδριεῖς διεφύλαξαν τὸ ὄνομα των μόνον ὥς φυλῆται, δηλαδὴ ἐκαλοῦντο κάτοικοι, πολῖται τῆς Εὐμολπιάδος (τ. ἔ. *Εὐμόλπιοι*—Εὐμολπιοπολίται) τῆς φυλῆς τῶν *Κεδρισέων* ἢ *Κεδρισηίδος*. Ἐνῶ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ παλαιὸν ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ ὑπεχώρει εἰς τὸ νέον *Εὐμολπιάς* καὶ περιέπιπτεν εἰς λήθην, ὅπως καὶ τὸ νέον βραδύτερον ἐτέθη εἰς ἀχρησίαν πρὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος ὁλοσχερῶς *Φιλιππόπολις* ἢ *Φιλίππου πόλις* ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἢ προσωνυμία τοῦ πολιούχου Θεοῦ Ἀπόλλωνος *Κεδριεὺς* καὶ *Κεδρισηνός*, οὗ τῆς λατρείας ἐπεμελοῦντο πιθανῶς κατὰ παράδοσιν ἢ προνομίαν ἢ φυλὴ πλέον Κεδριεῖς, παρέμεινεν. Ὅθεν καὶ οἱ ἀγῶνες, οἵτινες, ὥς εἰκάζεται, δὲν ἐπαύσαντο τελούμενοι τῇ φροντίδι τῆς φυλῆς τῶν Κεδρισέων ἀνέκαθεν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, δηλαδὴ ἐν *Κεδρισὶ*—*Εὐμολπιάδι*—*Φιλιπποπόλει* πρὸς τιμὴν τοῦ Κεδρισεὺς ἢ Κεδρισηνοῦ Ἀπόλλωνος, διεφύλαξαν τὸ παλαιὸν των ὄνομα *Κεδρίσεια*. Τοῦτο δ' εἶχον καὶ ὅτε ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς πόλεως, γενομένης μητροπόλεως τῆς Θράκης ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, μετεβλήθησαν ἀπὸ τοπικῶν εἰς πανθρακικοὺς κατὰ τὸ πρότυπον πιθανῶς τῶν ἐν Ἑλλάδι τελουμένων Πανελληνίων ἀγώνων καὶ ἐπα-

¹⁾ Ἴδε ἀνωτέρω αὐτόθι § 3 περὶ τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως (η)σός ἢ ι(σ)ός.

²⁾ Ὀμήρου, Ὀδ. Ε, 60.

³⁾ *Κετρίπορις*, διάδοχος τοῦ Βηρισάδου μετὰ τοῦ Τήρου καὶ Σχοστοδόχου. CIA, τόμ. II, 1, 66b.

⁴⁾ *Θεοφράστου*, περὶ ὁσμῶν 2, 4.

νηγυρίζοντο μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ μαρμαροκτίστῳ τῆς λαμπροτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως σταδίῳ. Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι τὸ παλαιότατον τῆς πόλεως ὄνομα ἦτο *Κεδρισός*, Θρακοελληνικόν.

Νῦν γεννᾶται τὸ ζήτημα, διατί ἐν τε ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ τῶν μεταλλίων αἱ λέξεις γράφονται οὐχὶ διὰ τοῦ ἀπλοῦ δ, ἀφοῦ ἐτυμολογοῦνται ἐκ τοῦ *κέδρος*, ἀλλὰ διὰ τοῦ *κδ* (Κενδρισός—Κένδρισεὺς—Κενδρισηνός, Κενδρίσεια). Τὸ πρᾶγμα ἐπιδέχεται διττὴν ἐξήγησιν· δηλαδὴ ἢ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐκκοπέντων τῶν κέδρων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μεγεθυνομένης πόλεως καὶ ἐξαφανισθείσης οὕτω τῆς αἰτίας τῆς προσωνυμίας *Κεδρισός* ἢ λέξις μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς παραγῶγων συνεφύρθη πρὸς τὸ ῥῆμα *κενῶ*, λίαν εὐχρηστον παρὰ τοῖς Θραξί, (πρβλ. τὸ ἐν τοῖς κυρίοις Θρακικοῖς ὀνόμασιν ἐκ τοῦ *κενῶ* δεύτερον συνθετικὸν *κέντης*—*κέντος*—*κένθης*—*ξένθης*—*ζένθης*—*δένθης*—*ένθης*, οἷον Σατροκέντης, Βειθυκένθος, Ἐπτακένθης, Δορξένθης, Δορξένθης, Δεροδένθης, Κερδένθης κτλ.) καὶ ἐγένετο *Κενδρισός* καὶ *Κεντρισός* (Κεδρισός *κενῶ*—*κέντης*—*Κενδρισός*—*Κεντρισός*), ἢ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον ὡς γλωσσολογικῶς ἐξηγούμενον, ὁ ἀρχικὸς κλειστὸς ὀδοντικὸς ἤχηρὸς φθόγγος τοῦ *Κεδρισός* καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγῶγων *d* παρέμεινε σταθερὸς ἐν τῇ προφορᾷ (ὡς ἐν ταῖς λέξεσι *dagánw*—*δαγκάνω*, *dérlikas*—*δρόλικος*, *diódi*—*δόντι(ον)*, *déndro*—*δένδρον* κτλ.), ἐνῶ ἐν τῷ *κέδρος* μετεβλήθη εἰς μεσοδοντικὸν στενωτὸν φθόγγον *δ* καὶ πρὸς διάκρισιν ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ γραφῇ τῶν γραμμάτων *νδ*=*d*. Ἀνάλογον συμβαίνει πρὸς δήλωσιν τοῦ κλειστοῦ χειλικοῦ *β* (=b) ἐν τῇ Θρακικῇ λέξει *βρία* (=bria), ὅστις πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ στενωτοῦ φθόγγου *β* δηλοῦται διὰ τῶν δύο γραμμάτων *μβ* οἷον Μεσημβρία, Πολτυμβρία, Σηλυμβρία, Μεσημβρία.

§ 5) Ἐκ τε τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως *ισός* τῆς λέξεως *Κε(ν)δρισός* καὶ τῶν ἐπιθετικῶν ἔθνικων ἢ τοπικῶν καταλήξεων *ἐνς* καὶ *ηνός* τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγῶγων *Κε(ν)δρισεὺς* καὶ *Κε(ν)δρισηνός* καὶ δι' τῆς δευτέρας, ἥτις ἰδιαιτέρις εἰς τὰ ἔθνικα ἢ τοπικὰ ἐπίθετα, τὰ παραγόμενα ἐξ ὀνομάτων τόπων ἢ πόλεων κειμένων ἐκτὸς τῆς κυρίας Ἑλλάδος, ἀναμφισβητήτως ἐκφαίνεται ὅτι ἡ λέξις *Κε(ν)δρισός* ἦτο ἀνέκαθεν τοπωνύμιον. Ἄρα πεπλανημένη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ κ. καθηγητοῦ Kazanow ὅτι ἡ λέξις ἦτο ἀρχικῶς ὄνομα Θρακικοῦ τινος Θεοῦ, ὅστις συνετανίσθη βραδύτερον πρὸς τὸν ὁμοίας ιδιότητος ἔχοντα Ἑλληνικὸν Θεὸν Ἀπόλλωνα¹⁾. Αὕτη δ' ἡ πλάνη τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ προήλθεν ἐκ τῆς ἐπὶ τριῶν ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν ἀπαντώσης βαρβαροφώνου προφανῶς δοτικῆς *Ἀπόλλωνι Κε-*

¹⁾ Ἴδε: Kazanow, Le sanctuaire du Cavalier Thrace près du village Diineli. Recueil, B. Diakovitch, Plovdiv, ἐτ. 1927, σελ. 132.